

Judith Herzberg en Chr. J. van Geel

Brieven 1962-1974

Bezorgd en van aantekeningen voorzien
door Marsha Keja

Judith Herzberg en Chr. J. van Geel, *Brieven 1962-1974* is het vijfde deel in
DE PARELDUIKERREEKS

In deze reeks verschenen eerder

Gretha Donker, J.C. Bloem, *meester-dichter*

F. Bordewijk, *Nagelaten documenten*

José Buschman, *Een dandy in de Oriënt. Louis Couperus in Afrika*

Igor Cornelissen, *Wie was Hans Boslowits? Gerard Reve debut ontrafeld*

Inhoud

‘Toch schrijft men voor
vrienden’
Bij de brieven van
Judith Herzberg en
Chris van Geel / 7

Brieven 1962-1974 / 11

Van Geels favoriete
Herzberg-gedichten / 187

Verantwoording / 199

Personenregister / 201

‘Toch schrijft men voor vrienden’

BIJ DE BRIEVEN VAN JUDITH HERZBERG EN CHRIS VAN GEEL

‘Je zei eens, na een tirade van mij dat Spinroc ook niet veel opgebracht had, dat wij elkaar er door kenden, tenminste. Dat maakte veel indruk op me,’ schreef Chris van Geel op 22 oktober 1966 aan Judith Herzberg.

De dichters Judith Herzberg (1934) en Chris van Geel (1917-1974), die publiceerde onder de naam Chr. J. van Geel, leerden elkaar kennen door de poëzie, ze schreven elkaar over poëzie, en ruimer: over taal, en ze bewonderden elkaars gedichten. Maar uit hun brieven spreekt veel meer dan alleen waardering voor elkaars werk. Er spreekt een warme vriendschap uit, waarin ze elkaar niet alleen de waarheid zeiden over hun gedichten.

Gedurende een aantal jaren liepen ze gelijk op in hun werk. Van Geel was in 1958 gedebuteerd met *Spinroc*. Herzberg publiceerde al in tijdschriften en eind 1963 debuteerde ze met *Zeepost*, net als Van Geel bij uitgeverij Van Oorschot. In 1967 volgde Van Geels *Uit de hoge boom* geschreven en een jaar later kwam Herzberg met *Beemdgras*. En in 1971 publiceerde Van Geel *Het zinrijk* en Herzberg *Strijklicht*. In de brieven zie je deze bundels ontstaan. Ze stuurden elkaar hun gedichten en gaven hun onomwonden oordeel.

Tussendoor publiceerden ze beiden veel gedichten in dezelfde tijdschriften: in *Tirade* van uitgeverij Van Oorschot natuurlijk, maar ook in *Vrij Nederland*, *Maatstaf*, *Hollands Weekblad* (later *Hollands Maandblad*), *Avenue*, *De Gids*, *Barbarber* en *De Revisor*. Net als hun gemeenschappelijke vrienden die allemaal op de een of andere manier aan uitgeverij Van Oorschot verbonden waren. Zo was W.F. (Huyck) van Leeuwen, Herzbergs toenmalige echtgenoot, een van de oprichters van voorloper *Libertinage* van *Tirade*, was Joop Goudsblom een van de oprichters van *Tirade* en werkte Renate Rubinstein een blauwe maandag bij de uitgeverij. Jan Emmens, Aad Nuis, Dick Hillenius, Vasalis: allemaal dichters, hoe verschillend ook, die pasten in de omschrijving door de eerste *Tirade*-redactie opgesteld: ‘literatoren die zich als literator niet geheel bij de literatuur thuisvoelen, [...] kunstenaars die zich geen bentgenoten voelen, [...] politici die

zich als politicus niet geheel aan een politieke ideologie kunnen conformeren en zich ergens ook kunstenaar voelen of literator of wetenschapsmens, kortom: [...] “marginal men”.¹

Al deze mensen komen uitgebreid in de hier gepubliceerde brieven voor. Judith Herzberg merkte in een artikel over Van Geels brieven aan haar eens op dat hij het in zijn brieven bijna alleen maar over mensen (en over zijn werk) had, terwijl hem vaak verweten werd dat er in zijn poëzie geen mensen voor zouden komen.² Jan Emmens roerde die kwestie al eerder aan: ‘Iemand schijnt eens te hebben gezegd dat de poëzie van Van Geel onmenselijk is, omdat er geen mensen in voorkomen.’³ Herzberg over Van Geels brieven: ‘Hij schreef veel over mensen en over hoe hij in de steek gelaten, of verkeerd begrepen werd. Ook wel hoe hij erkenning krijgt, maar dan met zo’n verbazing dat ook dat eerder naar een groter miskennen verwijst.’

In het artikel beschreef Herzberg hoe het was om de brieven opnieuw te lezen: ‘Bij het herlezen van Chris’ brieven ontstaat een hevig missen met terugwerkende kracht, dat weet je van te voren en daarom stel je zoiets zo lang mogelijk uit. Toen ik ze laatst toch tevoorschijn haalde merkte ik dat ik met vrij weinig woorden van mezelf stukjes brief van hem aan elkaar kon rijgen en dat er dan toch een aspect van hem over zou komen dat in zijn gedichten niet zo duidelijk is. De toon is bijna die waarin hij praatte. Vaak bestaan ze vooral uit korte mededelingen – “Lieve J., hoe gaat het er mee, Jan [Emmens] heeft bovennatuurlijk in uniek veranderd” etc. en een vers hier en daar tussen de regels. Soms verschillende versies van één gedicht, met verzoek voorkeur aan te geven, of zelfs één gedicht drie maal met verschillende pennen geschreven. Mijn brieven aan hem zijn in zijn huis verbrand, zodat ik vaak niet meer weet waar hij op antwoordt.

Waarschijnlijk weet iedereen dat hij in de vriendschap tekort schoot,

1 Gert Jan de Vries, *Ik heb geen verstand van poëzie*. G.A. van Oorschot als uitgever van poëzie, Amsterdam 1995, p. 180

2 Judith Herzberg, ‘Uit brieven’, in: Chr.J. van Geel. *Een bundel over zijn poëzie*, Elly de Waard (red), Utrecht 1979, p. 51-52.

3 Jan Emmens, ‘Christiaan Johannes van Geel’, de in noot 2 genoemde bundel, p. 24. Dit artikel stuurde Van Geel aan Herzberg bij zijn lange brief van 1 februari 1966.

bij het overlezen van de brieven van een gestorven vriend, maar het vreemde is dat het nu lijkt of Chris' brieven juist hierover al gingen. Hij schreef veel over mensen en over hoe hij in de steek gelaten, of verkeerd begrepen werd. Ook wel hoe hij erkenning krijgt, maar dan met zo'n verbazing dat ook dat eerder naar een groter miskennen verwijst. Hij zag dit zelf ook: "Paradox van de eigenliefde: bij uitstek hij die (zgn.) niets ziet in zichzelf is onverzadigbaar op het punt van complimenten." Hij kan ook ronduit aardig vinden: "X en X waren hier. We konden niet ophouden enthousiast over elkaar te zijn. Ik natuurlijk meer achter een gordijntje."

Gelukkig bleken niet alle brieven van Judith Herzberg verbrand te zijn. Een aantal is bewaard gebleven en wordt hier voor het eerst gepubliceerd. Uit haar brieven aan Van Geel blijkt hoeveel waarde Herzberg hechtte aan het oordeel van Van Geel over mensen: of ze gelijkgestemden zijn, als 'familie', zoals ze het zelf uitdrukten. Van Geel en Herzberg waren zeker 'familie', door hun gevoel voor taal, hun humor en hun observerende eigenzinnige blik.

'Het zou de moeite waard zijn een bundel brieven uit te geven,' schreef Herzberg in genoemd artikel, 'hij correspondeerde of er geen telefoon bestond, uitvoerig en naar veel kanten.' Ze vroeg zich af hoe Van Geel zelf tegenover zo'n idee zou staan, en besloot met een citaat uit een brief van hem aan haar: 'De functie van de publicatie is voor ieder anders natuurlijk, ieder zijn doeleinden, maar blind voor de ontvangst kan niemand zijn. Het paradijs van schrijven voor vrienden ligt zelfs niet in het wit tussen de woorden. Toch schrijft men voor vrienden.'

1. Chris van Geel aan Judith Herzberg, 10 februari 1962

10 Febr '62

Lieve Judith,

hoofd leeg moet toch maar zo blijven staan, het is een mooi gedicht. Ook al omdat het soort waartoe het behoort zo zeldzaam lijkt geworden zal ik het niet licht vergeten.

Noem je het 'Een luisterend meisje' of hoe?

Aad brak nog lanssen voor je andere gedichten, bij jou zou men niet te kritisch mogen zijn, slak in huis, etc. Ik echter vind de spijt om voortijdige publikatie deprimerender, want onherstelbaarder dan verzen of regels aan het oog te doen onttrekken door wieden van eigen of ander-mans tuttelen. Ook als je een tijdschrift ziet als een verlengde van de werkplaats, niet als definitief eindpunt. Een tijdschrift volgens mijn ondervinding is helaas definitiever dan je denkt, althans in Holland. Bij geringe productie dwingt selectiviteit des te meer. Een slak in zijn huis-je blijft trouwens een slak.

Je moet het natuurlijk allemaal zelf weten, ook de maatstaf die je voor jezelf aanlegt hoort bij het dichterschap, maar de historie is vol van beste dichters dank zij raadgevers – en vol van mislukking dank zij gebrek daaraan en te veel aan eigenwijsheid, soms een vorm van bescheidenheid. Nooit hoorde ik van goede dichters *ondanks* raadgevers. Als je jezelf wantrouwt – en wie doet dat niet? – moet de critiek van anderen je talent aanvullen. Een vak is dichten gedoemd tot krukken, het materiaal ben je zelf, je taal. (30 van die luisterende meisjes en je hebt een unieke bundel – heb ik al gezegd).

We zijn ongelukkig, de poezen zijn weg. Zonder museum kan men (ik) best leven, zonder beesten niet.

De tekening van Hans is nog in het museum, anders zou ik schrijven hoe mooi hij hier aan de wand staat.

Hartelijke groeten aan je buitengewone Huyck, Hans en Valti, ook van Thérèse die juist naar den H. is omdat Ank daar ziek is,
je
Chris

Van Geel
Achterweg 17
Groet N.H.

Hoofd leeg: het gedicht dat onder de titel 'Bij een foto' gepubliceerd zou worden in Zeepost (1963).

Aad: Aad Nuis (1933-2007) maakte als redacteur van *Propria Cures* in de jaren vijftig kennis met de oprichters van *Tirade*. Hij zou aan dat blad essays, kritieken en gedichten bijdragen. – Zie voor ontsluiting voornamen het personenregister.

Huyck, Hans en Valti: toenmalige echtgenoot en kinderen van Herzberg.

Thérèse: Thérèse Comips, vertaalster, toenmalige vriendin van Van Geel en in die periode een belangrijke meezezer.

Ank: Ank Doorman, een vriendin van Van Geel.

2. Chris van Geel aan Judith Herzberg, 14 februari 1962

14 febr. '62

lieve Judith,

een gedicht over een slak ken ik niet. Ik, of liever Aad, bedoelde dat 'critiek' je in je huisje terug zou kunnen drijven. Daar is overigens nooit een slak minder van geworden, geloof ik, ze komen er toch altijd weer uit.

Zo goed als er geen grapjes bestaan, bestaan er geen amatrices (ook geen amateurs) of we zijn het allemaal. Je kunt niet aan je laars lappen en tegelijkertijd koesteren. Alle dichters vinden het leuk om met gedichten bezig te zijn. Moeder-met-poppen kan je niet blijven als je kinderen hebt. Aan mijn laars zeg je alleen als je niet serieus genomen wilt worden, niet mee wilt tellen, voor spek en bonen mee wilt doen, een rol die de groep je kan toebedelen, die niemand zelf ooit kiest. Alle kinderen popelen voor 'vol' aangezien te worden, geen kind wil eigener beweging

op een b.l.o.-school. Vuur is vuur wie ook zijn vinger er insteekt. Deze schijn van beveiliging verlies je zodra je een gedicht schrijft dat je motoriek, je karakter draagt, als je gedichten herkenbaar worden. Er komt een moment waarop alles wat er uit je komt je karakter draagt – of niet soms? Daarom pas is vroeg dood gaan zo extra erg.

Je spreekt zelf van ‘je eigen kind in een ander huis’ (vers in tijdschrift).
Lap jij je eigen kinderen aan je laars?

Jammer van die takken, wat moet je nou met bloei? hardstikke nog wel, inderdaad: dood.

Ik merkte al eerder dat de eenvoudigste toverij bij jullie kinderen opgaat: verboden toegang voor tijgers. Wat een geluk.

Nee, omdat wij noch Parool noch enig ander dagblad ontvangen laten wij ook niet op pag. 3 het berenbericht, wat was dat?

De heer Poll voert een dubbele l.

In den Haag is Ank Doorman ziek – middenoorontsteking + voorhoofds-holte, kaak- en bijholte ontstekingen. Ze woont alleen met Basje.

De poezen steeds verزند verzorgd door Lies van Herman Meyers, werden de laatste 14 dagen door Ans Budding gevoederd. Te zuinig met kattenbrood. Toen wij thuiskwamen waren ze al vier dagen niet meer gezien. Een uitsmijter van een zwarte buurkater, die ze al in de tuin de baas was, sliep nu in huis, getuige zijn plukken haar. wat er gebeurd is blijft een raadsel. onder een auto? maar beiden? Geschoten door een jager of jachtopziener? Het meest aannemelijk. Uit nijd niet goed te kunnen richten (jachtblind) schrijven ze hun misjacht aan de katten toe, schieten ze. Het is verboden, dus begraven ze meteen. Gestrikt? niet het seizoen zegt men. om het huidje gestroopt? Dat schijnt alleen voor zwarte zonder één sprietje wit te gelden. Dan zijn er de liefhebbers om de schoonheid die ze in hun auto hebben kunnen laten stappen en de liefhebbers van het Kwelijkst Boze, die ze thuis martelen om het martelen, dan nog het schuim die ze levend begraven of ‘voor de grap’, het zijn meestal jongens, hun vijandigheid jegens de eigenaars op ze bot vieren. (Zo braken hier in huis ook eens jongens in, gapten, vernielden, alles overhoop).

Overigens gingen onze poezen nooit de duinen in, alleen de naaste rand. Er wonen verwilderde katten in het duin, je ziet ze nooit, alleen hun sporen. Hun maaginhoud is 6% jong konijn, groter % vogels, maar meren-

deels muizen. (zeggen de boeren). Politie? dierenbescherming? In ieder geval zal ik nog een bunzingjager en stroper, stroperskenner vragen.

Je kaart is mooi, ik zal hem een volgend maal exposeren. Hoe kom je er aan? Zeker 50/60/70 jaar oud. Jugend-stil, entomologie, japans, half-kitsch, ansicht- en postkaart, wat een curieuse combinatie.

Ik zag in het H.W. 'Bij een foto' – goede titel (en mooi vers). Jammer dat de titels zo'n vette letter kregen, vooral bij Melancholie en ook bij Oude vrouw valt dat op. Misschien toch jammer dat 'Bij een foto' niet alleen staat. Melancholie lijkt me een epigram voor een langer vers. 'De vlaggen willen terug naar de gestolen stokken' is de ongepubliceerde regel die me niet te binnen wou schieten bij: 'ik zou de bladeren weer aan de takken willen hangen'.

Onlangs verschreef ik je naam: Judicht –
Veel beste groeten aan Huyck, dag Chris

Poll: K.L. Poll, journalist en schrijver, oprichter van Hollands Weekblad, chefkunstredactie Algemeen Handelsblad, later NRC Handelsblad.

Het berenbericht: op 12 februari 1962 stond in Het Parool een bericht over een beer die bij een Tsjechische boer maandenlang 's avonds in een bed kwam liggen.

Naast de genoemde gedichten van Herzberg verscheen in Hollands Weekblad 141 (14 februari 1962) ook nog het gedicht 'Daglicht': alle werden gebundeld in Zeepost.

'Ik zou de bladeren / weer aan de takken willen hangen' zijn regels uit het gedicht 'Oude vrouw'.

3. Judith Herzberg aan Chris van Geel, 23 februari 1962

A'dam
23 Februari
1962

Beste Chris, Wat een prachtig briefpapier was dat, daar kan ik niets beters dan dit op antwoorden helaas, en dat nog wel met mijn hedendaags(ch) handschrift, zo onversierd.

Zal ik nog antwoorden op wat je schreef? Je hebt natuurlijk gelijk, alleen bedoelde ik niet mijn gedichten aan mijn laars te lappen maar mijn

dichterschap. Evenzo mijn moederschap, maar niet mijn kinderen. Met die vergelijking kom je trouwens gauw op een dwaalspoor; moet je embryos op sterk water zetten? etc. Ik bedoelde alleen het kijken naar je vertrouwde dingen in een vreemde omgeving laat je soms nieuwe aspecten ontdekken. Zo'n gebrek aan fantasie heb ik dan blijkbaar.

Meen je heus dat er geen grapjes bestaan? Ik dacht dat dat een grapje was. Grapjes zijn geen bunkers, je moet er niet te veel van verwachten, maar b.v. hoge bomen om even in te klimmen en zo een andere blik op het (slag) veld te krijgen.

Ik geloof dat ik wel begrijp wat je bedoelt met het niet serieus genomen willen worden als beveiliging van wat je vreest dat je anders van buitenaf opgelegd zal worden, maar toch moet je met een reputatie niet te omzichtig doen, als je hem niet op het spel zet, waar dan wel?

Ik begin hoe langer hoe meer om de toon van een vers te geven, maar toon is ook een verzamelwoord, van wat, zou je zeggen? Toonhoogte, toonlaagte, graad van ernst, relatie van aanspreker tot aangesprokene, etc?

Hansje is nog steeds geobsedeerd door zijn ballon, hij kan er niet van slapen, maakt lijsten van eten om mee te nemen: kippekluif en scheepsbeschuit. Wat een wonder he, zei hij laatst, dat je zó iets bizonders kan máken! De mensen kunnen niet eens een appel maken, en wel een ballon. Jouw idee van een glazen bodem werd een vergrootglazen bodem. Voel je daar ook voor?

Ik sluit het berenbericht voor je in. De beer is overigens al in de clan opgenomen, in opdracht van Renate begon ik aan gedicht er over, zij heeft intussen een V.N. stukje aan hem gewijd.

Wat gek dat die poezen van jullie tegelijk verdwenen zijn.

Ank Doorman ken ik niet, maar ik begin me haar lot aan te trekken. Is ze nu beter? Hoe oud is Basje?

Dag, veel groeten aan Thérèse, en van Huyck,

Judith

Renate Rubinstein: schrijfster, journaliste. Redacteur van *Propria Cures*, werkzaam geweest bij uitgeverij Van Oorschot. Publiceerde onder andere in *Vrij Nederland*, *Hollands Weekblad*, *Tirade* en *Avenue*. Ex-vriendin van Huyck van Leeuwen.

4. Chris van Geel aan Judith Herzberg en Huyck van Leeuwen,
25 maart 1962

25 mrt '62

beste huyck

zodra ik thuis kwam werd ik ziek. Als die lakse stomme dokters eindelijk weten wat het is zal ik het je melden. Nu zit ik met het gevoel er nog niet af te zijn. Af ben ik, hoop ik, van het uit eigen werk lezen op 2 apr. op het Bergens boekenbal (samen met Rol. Holst, Lucebert, Schierbeek, Claus, Michiels, Mok). Nooit toegezegd, maar verondersteld werd er dat ik niet zou weigeren. Wat moet ik daar nou? (dan om dit te zeggen?).

Af ben ik ook van het A'damse boekenbal waarheen Thèrèse zo graag wou. Om haar zou ik toch gegaan zijn, al had ik op mijn eerste bal, het voorvorige, besloten nooit meer in die vernedering een voet te zetten.

Een lamme smoesjesmaker is die Poll eigenlijk. Dat stuk van Hermans heb ik nu gelezen en alweer vergeten. Jammer dat we daar zoveel woorden aan vuil maakten. (Dat er ook zonder 'sluitende argumentatie', iets overtuigend duidelijk gemaakt kan worden, ontken je wellicht niet eens).

Ik wou nog wel eens een tijger geboren zien worden. Is het linkerachterpootje nog stijf? Dohlen zijn alpenkauwen zei Dick's vogelboek.

Ik las Moby Dick. Iets voor Hans in vertaling van Werumeus Buning. (hier en daar).

Hartelijke groeten van Thèrèse en Chris.

Dohlen: Herzberg zou een gedicht met de beginregel 'Hoe hoger de dohlen vliegen hoe langzamer' schrijven.

Dick: Dick Hillenius, bioloog, dichter en essayist, redacteur *Propria Cures*, eerste hoofdredacteur van *Avenue Literair*.

5. Chris van Geel aan Judith Herzberg en Huyck van Leeuwen, 3 april 1962

3 apr '62

Lieve Judith, beste Huyck,

zeer bedankt voor het nog op tijd gekomen stukje Moby Dick, dat gesteund heeft ook zonder dat er een eigen vertaling van gekomen is. We waren, om op het boekbal naar zin ingespannen te verschijnen, al te gehaast. Maar om te verbeteren – met Thérèse's hulp – voor eigen plezier zal ik het nu gebruiken.

De avond is ons erg meegevallen en ik ben het de avond, als ik al de complimentjes mag geloven.

Het lukte me nog een staart aan de inleiding te breien zodat mijn bedoeling duidelijker werd en mogelijk misverstand geringer. Staart met luchtig einde zal ik je t.z.t. laten lezen.

Sommige mensen zeiden zich opgezweept te voelen door mijn lezerij. Ik vond het zelf, eenmaal bezig, ook leuk om te doen, je met stemverheffing tegen een zaal verzetten. Mijn zenuwachtigheid bleek getransformeerd in spanning de zaal te bereiken. Nu kwam ik na Mok, waarbij iedereen sufte, dat hielp mee bij het wakker stoten. Ivo Michiels die proza las deed dat heel goed en Lucebert ook – maar meer cabaret, de laatste. L. had, als R.H. voor een lichte toets gezorgd, ik niet.

Voorbeeld van L.:

⟨ Een mevrouw die mij bekend is ⟩

Zij denkt dat zij ook in de hemel zonder zorgen
kan blijven maffen de godganse morgen,
terwijl de zwarte engelen reeds om zeven
hun nummertje zingzang staan weg te geven
(uit het hoofd genoteerd)

Ook aan een meer sociabele toets hadden drie van de vier dichters gedacht, ieder had nl. een 'Bij de dood van Gerrit Achterberg'. Ik alleen was niet zo attent en had een 'Op de dood van een pad' als toevallig contrapunt. (Oorzaak: gebrek aan onderling dichter-contact?) Lucebert had de titel van zijn in memoriam G.A. nog niet gezegd of de eerste slag van negen uit de ruïnekerk viel duidelijk hoorbaar binnen. Het was negen

dubbele seconden stil vóór hij begon. Prachtig getimed (klokje op kathedder – Thérèse zegt: toeval).

Roland Holst zei de helft van zijn verzen heel goed, bij de andere helft, na ontroerd te zijn door zijn i.m. G.A. zwakte hij slapenderwijze af. De andere deelnemers, Theo van der Wal, Bert Schierbeek en de Vlaming Krijgelmans, in de plaats van zieke Claus, maakten een indruk als Mok. (Nadrukkelijke òn-saai B.S. natuurlijk als een lòsgeslagen M.[ok], gewoon-al-te-gewoon).

Bomans zei me dat hij niet wist dat Nederlands zo mooi kon klinken en zoveel t's had. 'Ik sprak Hollands als een Engelsman of Duitser zijn taal. 'Kwam ik wel uit Nederland?'

Ook al omdat ik zo weinig bekend ben in dat Bergen, waaromheen ik meestal met een boog naar Alkmaar fiets, en hun verwachtingen hoog gespannen waren, was ik die avond de verwende hond. Ik vond dat best fijn, vooral de aandacht van mooie damesmeisjes – vrouwen. Een cirkel die steeds kleiner wordt tot je de twee, drie mooisten overhoudt. Dan ben je weer thuis. Goed, dit alles is maar even.

Thérèse zei dat ik zo goed op dreef was, dat ik best over Nieuw Guinea had kunnen doorgaan. Iets wat ik gedaan had als ik er een zin van op papier had staan. Ik miste die regels terwijl ik sprak, dat was dus te laat. Niets is beter dan om iets van buiten de literatuur, van buiten de zaal – zoals Lucebert met de klokslag deed – binnen te halen. (Hèt recept voor het betere gedicht, als het vanzelf, van nature gaat. Ik ben er te stram monomaan voor, denk ik. Los-en-open-in-en-uit-lopend, dan zou er bij mij niets tot stand komen – en toch is dat je ware.)

Ik verdiende er ook nog f 50,- mee, een klein boek-geschenk en f 15,- consumptiebonnen.

In de rug van Thérèse is nog niet veel verbetering. Zou ze er te veel op laden? Of, beter, niet zij, maar ik? Ja, een zware zak ben ik vol gesponnen suiker. (Zoals Thérèse denkt dat ik (ziel van ik) er van binnen uitzie.)

Ja, het wàs gezellig. (de avond met stokbrood)

Hartelijke groeten van Thérèse en

Chris

p.s. ik herinner me ineens wel degelijk voor de lichte toets gezorgd te hebben: onder het uitspreken van de laatste regel van het laatste, overigens ernstige gedicht 'Ik vraag beleefd verlof te mogen gaan' pakte ik mijn papieren bijeen van de kathedr. Ik vertelde je dit trouwens al. ('t Eenige gedicht uit Spinroc dat ik las.)

Ongewilde lichte toets: i.m. pad tegen i.m. G.A.

De staart van de inleiding tot de lezerij kan ik hier eigenlijk wel overschrijven. Er stond eerst:

'De taal dwingt hem te kiezen voor 's mensen zingeving en zoeken naar betekenis, zijn drang naar constructie, niet om 's hemels zin te bereiken, maar om deze te verrijken.' (Hier wilde jij kortweg "s werelds zin'). Er staat nu, om met een zin hoger te beginnen: 'De dichter echter wiens materie de taal is, kan met de zinneloosheid zelfs geen hémelse zin vinden. De taal dwingt hem te kiezen voor 's mensen zingeving en zoeken naar betekenis, een drang naar constructie, die voor de dichter betekent: al schrijvende te schrijven. Ofschoon men niet meer zin aan een gedicht kan geven dan de inhoud groot is van dichter of lezer, de taal eist van ieder als vanzelf een maximum aan betekenis. Juist omdat in de poëzie alles is geoorloofd, is, wil ik maar zeggen, de dichter meer verschuldigd aan het kritisch vermogen dan aan de Pip in de dichter. – Voor zover er nog tijd is wil ik dan enkele teksten lezen die niet tot u door kunnen dringen langs deze weg. Daarom beloven we ons niet te bekreunen, want juist om dit te horen zijn u en ik hier gekomen.'

dag dag

Chris

Om eens overprecies te zijn: de keer dat wij het over Hermans hadden zat Thérèse naast Huyck op de bank, Judith in stoel als ik. De keer dat Judith sliep, opgerold, deed ze dat op de bank naast Huyck, moet dus een keer daarvoor geweest zijn.

Omdat Huyck het zich als Judith herinnert en Thérèse en ik juist anders, kom ik er voor de merkwaardigheid even op terug.

Een meisje van het boekbal bezocht ons een dag later. Ze zei tot Thérèse bij het afscheid: 'ik hoop dat je gauw zal afknappen', herstelde zich: 'opknappen'.

C.

Een brief vol ijdeltuiterij van de heremiet, wat hebben jullie dáár nou aan? Goed, het is alweer over. De brief verstuur ik toch omdat ik niet beter kan en ik toch ook gewoon blij ben dat het althans niet mislukt is.

De inleiding die Van Geel op het Bergense 'boekbal' hield ging over Moby Dick.

Gerrit Achterberg was op 17 januari 1962 overleden.

Nederland en Indonesië hadden in 1961 een conflict over de soevereiniteit van Nieuw-Guinea.

Er waren felle protesten tegen de Nederlandse zending van militairen.

'Ik vraag beleefd te mogen gaan.' is de laatste regel van 'Verzoek om verlof' uit Spinroc (1958).

6. Chris van Geel aan Judith Herzberg en Huyck van Leeuwen, 12 mei 1962

12 mei '62

Lieve mensen,

erg blij was ik met jullie briefjes, ook al omdat ik vrezen ging geen teken terug te ontvangen, waarvoor je dan weer oorzaken zoekt die in wat je schreef altijd wel te vinden zijn. Ik las het klad van mijn brief dus over, vond hem nog steeds versturenswaard, zag alleen dat ik beter dan 'leuk je met stemverheffing tegen een zaal (te) verzetten', af te zetten had kunnen schrijven. Ook in: 'de brief verstuur ik toch omdat ik niet beter kan', is nu weggevallen tussen ik en niet.

Plaagziek (want geplaagd) muggenziftend schrijf ik dit op. Ik wou dat jullie meer in deze buurt woonden, in Bergen bv. Jullie horen toch eigenlijk ook buiten – in dit snelle leven op de stille maan waar je zo langzaam hoog kan springen en langzaam dalen. Maar ik hoor dat jullie in het trotse Friesland gaan boeren. Je bent er dichterbij de maan, dat is zeker. Het lijkt hoger gelegen dan Holland, het Friese land maakt enthousiast. Ik was eens in 'De Wouden'. Men steekt in Friesland op de